

Pochówki zmarłych po II wojnie światowej na cmentarzu żydowskim w Tarnowie

Otrzymano:

15.10.2020

Przyjęto do druku:

18.01.2021

Opublikowano:

Luty 2021

Abstrakt: Artykuł zwraca uwagę na pochówki i nagrobki na cmentarzu żydowskim w Tarnowie z okresu po II wojnie światowej, które do tej pory nie stanowiły znaczącego obiektu zainteresowania wśród historyków i epigrafików. Stanowią bardzo cenne i namacalne źródło do poznania losów odradzającej się po Zagładzie społeczności żydowskiej w Tarnowie i okolicy, która — w związku z emigracjami i wymieraniem — po latach stopniowo zanikała.

Słowa kluczowe: cmentarz, Tarnów, Żydzi, epigrafika hebrajska

Cmentarz żydowski w Tarnowie jest jedną z kilku nekropolii wyznawców judaizmu na terenie dzisiejszego województwa małopolskiego, który z formalnego punktu widzenia nadal pełni funkcję grzebalną, choć ostatni pochówek odbył się na nim końcem 1993 roku.

Tarnów po zakończeniu II wojny światowej — zaraz po Krakowie — stanowił drugie największe skupisko Żydów w Małopolsce. Na społeczność tę składali się ocaleni na terenach okupowanych przez Niemców, a przede wszystkim osoby, które repatriowały się ze Związku Radzieckiego. Zaczęto na nowo organizować życie społeczno-kulturalne i religijne. Utworzono miejscowy Komitet Żydowski, a także Kongregację Wyznania Mojżeszowego, która przejęła część funkcji przedwojennej gminy żydowskiej, w tym administrowanie cmentarzem, który już w styczniu 1945 roku zaczął ponownie być wykorzystywany do celów pochówkowych¹.

Obecnie zainteresowanie historyków i epigrafików powojennymi pochówkami i nagrobkami na cmentarzach żydowskich w Polsce jest niestety bardzo niewielkie. A to często one stanowią bardzo cenne i nieraz jedyne namacalne źródło do poznania losów odradzających się po Zagładzie społeczności żydowskich, które w wielu miejscowościach — w związku z emigracjami i wymieraniem — po latach stopniowo zanikły. Tarnowski cmentarz jest tego doskonałym przykładem i to właśnie analiza

1 Losy Żydów w Tarnowie po II wojnie światowej szczegółowo opisał w swoim artykule Julian Kwiek. J. Kwiek, *Dzieje ludności żydowskiej w Tarnowie po II wojnie światowej*, „Studia Judaica” 8, 2005, nr 1–2 (15–16), s. 187–211.

nagrobków osób zmarłych po II wojnie światowej i pochowanych na tejże nekropolii będzie przedmiotem tego opracowania².

Trudno jednoznacznie stwierdzić, ile osób — nie licząc zabitych podczas okupacji niemieckiej i ekshumowanych na cmentarz po jej zakończeniu — od stycznia 1945 roku znalazło wieczny spoczynek na tarnowskim cmentarzu. Na podstawie istniejących i czytelnych nagrobków, a także prowadzonych przez tarnowską i krakowską Kongregację Wyznania Mojżeszowego rejestrów pochówków ustalono personalia 53 osób.

Z 42 nagrobków odczytać można obecnie personalia 43 osób. Ponadto pięciu nagrobkom z przełomu lat 60. i 70. w kwaterze 15 brakuje tablic inskrypcyjnych, w związku z czym niemożliwe jest jednoznaczne określenie, kogo dokładnie upamiętniają.

Na początku lat 50. założony został rejestr pochówków, prowadzony przez pracownika Kongregacji Wyznania Mojżeszowego w Tarnowie. Znajdują się w nim wpisy dotyczące 23 osób. Dane pierwszych siedmiu osób — zmarłych w latach 1945–1952 — spisano bezpośrednio z istniejących nagrobków, co wyraźnie zaznaczono w uwagach. Nie dokonano tego jednak starannie, ponieważ pominięto przynajmniej siedem innych osób, których nagrobki z czytelnymi danymi znajdują się do dzisiaj na cmentarzu. Osoby oznaczone numerami od 8 do 23 wpisywane były już do rejestru na bieżąco zaraz po ich śmierci. Poza imieniem i nazwiskiem oraz datą i miejscem śmierci odnotowywano datę i miejsce urodzenia, ostatnie miejsce zamieszkania z dokładnością do ulicy i numeru domu, datę pogrzebu, a także numer aktu zgonu i w niektórych przypadkach przyczynę śmierci.

W związku z likwidacją kongregacji w Tarnowie, opiekę nad jej członkami, jak i cmentarzem w 1969 roku przejęła kongregacja krakowska. I to właśnie do prowadzonej przez nią księgi pochówkowej wpisywani byli od tego czasu zmarli pochowani na cmentarzu tarnowskim. Odnotowano w niej 16 osób, choć liczba pogrzebów, które odbyły się po 1969 roku była większa, o czym świadczy chociażby sześć nagrobków należących do osób zmarłych po tym roku. Rejestr krakowski nie jest tak szczegółowo prowadzony jak tarnowski, gdyż zawiera jedynie imię i nazwisko, datę śmierci i nieraz pogrzebu, a także dokładną lokalizację nagrobka w przypadku pochówku na nowym cmentarzu przy ul. Miodowej lub wyłącznie nazwę miejscowości, jeżeli pogrzeb odbył się na którymś z cmentarzy żydowskich poza Krakowem.

Ze względu na obawę przypadkowego naruszenia szczątków, zmarli w powojennych latach Żydzi tarnowscy grzebani byli na ścieżkach bądź skrajach zapełnionych już kwater grzebalnych, ponieważ z dużym prawdopodobieństwem można było stwierdzić, że nikt nie został tam pochowany.

Pierwsze powojenne pochówki na tarnowskim cmentarzu kierowano na ścieżkę przy południowym skraju kwater 12 i 16. Z czasem zaczęto też wykorzystywać pas przy zachodnim skraju kwatery 12. Znajdujące się tam powojenne groby pochodzą

2 W przypadku cmentarza tarnowskiego odpisy inskrypcji z dwóch nagrobków powojennych przytacza Leszek Hońdo. L. Hońdo, *Cmentarz żydowski w Tarnowie*, Kraków 2001, s. 170–172.

Statystyka pochówków na tarnowskim cmentarzu w latach 1945–1993

		1952	1	1962	–	1972	–	1982	1	1992	2
		1953	–	1963	1	1973	1	1983	–	1993	2
		1954	–	1964	–	1974	–	1984	–		
1945	5	1955	–	1965	1	1975	–	1985	1		
1946	6	1956	1	1966	1	1976	–	1986	1		
1947	–	1957	–	1967	1	1977	1	1987	1		
1948	–	1958	–	1968	1	1978	–	1988	–		
1949	1	1959	1	1969	1	1979	1	1989	1		

Źródło: nagrobki na cmentarzu żydowskim w Tarnowie, księgi pochówkowe Kongregacji Wyznania Mojżeszowego w Tarnowie i Krakowie

z lat 1945–1979. W latach 1956–1980 jedenaście pochówków dokonano także przy północnym skraju kwatery 15. Ponadto pojedyncze groby z tych lat można odnaleźć także w kwaterach: 13, 14, 24, 29 i 30. Na początku lat 80. zagrożenie wandalizmem doprowadziło do zaprzestania pochówków w głębi cmentarza. Nową część grzebalną wytyczono w kwaterze 1, znajdującej się w pobliżu bramy wejściowej. Pierwszy pogrzeb odbył się tam w 1982 roku, a do końca 1993 roku dokonano tam jeszcze dziewięciu pochówków.

Należy wyraźnie zaznaczyć, że nie wszyscy zmarli po II wojnie światowej Żydzi tarnowscy znaleźli wieczny spoczynek na nekropolii przy ulicy Szpitalnej. Ich groby odnaleźć można także na miejscowych cmentarzach katolickich i komunalnym, gdzie spoczywają we wspólnych mogiłach ze swoimi nieżydowskimi krewnymi. Ponadto na cmentarzu żydowskim przy ulicy Miodowej w Krakowie pochowane zostały trzy tarnowianki: Klara Kohn (zm. 24.10.1951), Rozalia Taubeles (zm. 10.05.1957) i Pola Wulf (zm. 20.11.1958), które zmarły w krakowskich szpitalach i ze względów finansowych ich mężowie — pochowani później na cmentarzu w Tarnowie — nie zdecydowali się na transport ich zwłok do rodzinnego miasta. Znajduje się tam też grób Renaty Bergman (zm. 8.02.1989), która pod koniec życia już jako wdowa przeprowadziła się do Krakowa.

Większość pochowanych po 1945 roku na cmentarzu w Tarnowie osób zmarła w tym mieście. Pogrzebano na nim także Hermana Seidena z Mielca, Mendla i Perlę Weitzów z Jasła oraz Izraela Goldberga z Dębicy, gdzie tamtejsze cmentarze żydowskie nie służyły już celom pochówkowym. 21 czerwca 1968 roku odbył się pochówek Antoniny Gertler, zamieszkałej i zmarłej we Wrocławiu, natomiast w kwietniu 1982 roku Stanleya Schiffera ze Stanów Zjednoczonych. Większość pogrzebów odbywała się zazwyczaj następnego dnia, rzadziej dwa lub trzy dni po zgonie. Zmarłych do pochówku przygotowywano zgodnie z rytuałem żydowskim w remontowanym kilkakrotnie po wojnie domu przedpogrzebowym³.

3 L. Hońdo, dz. cyt., s. 34; A. Bartosz, *Cmentarz żydowski w Tarnowie. Przewodnik*, Tarnów 2019, s. 9–10.

Jak już zaznaczono na wstępie, nagrobki wystawione na powojennych grobach, a także znajdujące się na nich inskrypcje stanowiąc mogą cenne źródło do poznania i zrozumienia funkcjonującej po zakończeniu II wojny światowej zorganizowanej społeczności Żydów tarnowskich. Poza samymi zmarłymi, część z nich upamiętnia także członków ich rodzin, zamordowanych w czasie Holocaustu lub zmarłych na wygnaniu w Związku Radzieckim.

Obecnie czytelne są w pełni epitafia znajdujące się na 41 nagrobkach. W jednym przypadku — ze względu na częściowe zachowanie tablicy — odczytać można jedynie kończącą formularz hebrajską formułę końcową i znajdującą się pod nią inskrypcję w języku polskim. Zdecydowana większość nagrobków jest dwujęzyczna, nieliczne wyłącznie hebrajskojęzyczne, niewiele więcej tylko polskojęzycznych. Te ostatnie występują głównie na nagrobkach osób, które jako ostatnie znalazły wieczny spoczynek na cmentarzu.

Epitafia w języku polskim zawierają najczęściej imię i nazwisko, datę urodzenia lub wiek i datę śmierci. Czasami można spotkać jeszcze miejsce urodzenia, krótką laudację, imię ojca, tytuł, funkcję, zawód czy krótki opis przeżyć wojennych. Eulogia „błogosławionej pamięci” w postaci skróconej do „b.p.” lub „bł.p.”, poprzedzająca personalia, pojawia się głównie na nagrobkach wyłącznie polskojęzycznych. W epitafiach spotykamy najczęściej oryginalne imiona i nazwiska, nawet w przypadku używania w okresie powojennym nowych danych lub spolszczonych imion. Za przykład niech posłuży Mozes Hofjut, którego oryginalne personalia wykuto na nagrobku, natomiast w rejestrze pochówków figuruje jako Marian Lewniowski. Innym przykładem są nagrobki Chaima i Fradeli Gruszowów, którzy w okresie powojennym w oficjalnych dokumentach posługiwali się imionami Henryk i Franciszka.

W przypadku epitafiów hebrajskich starano się zachowywać podstawowy formularz inskrypcji zawierający formułę początkową, określenie płci i stanu cywilnego, laudację, tytułaturę, personalia, datę śmierci według kalendarza żydowskiego i formułę końcową. Ich obecność na większości nagrobków bezwzględnie świadczy o głębokim przywiązaniu do tradycji pozostałych w mieście Żydów, którzy też byli sobie w stanie je samodzielnie przygotować, choć też w wielu przypadkach nie uniknięto błędów i pomyłek.

W pierwszych latach powojennych inskrypcje w języku świętym najprawdopodobniej wykuwał przedwojenny kamieniarz żydowski, o czym świadczy wysoka jakość i krój liter. Od początku lat 60. do 1980 roku dominuje charakterystyczny krój, który spotkać można przede wszystkim na nagrobkach cmentarza krakowskiego, co nasuwa przypuszczenie, że tablice inskrypcyjne wykonywano w Krakowie i przywożono do zamontowania w Tarnowie. Niewykluczone, że śmierć tego kamieniarza spowodowała też zanik inskrypcji hebrajskich na nagrobkach z lat późniejszych.

Ostatnia inskrypcja w języku hebrajskim pojawiła się na nagrobku Abrahama Ladnera, którą dla zmarłego przygotował Leszek Hońdo. Jej wykonawcą był Franciszek Machowski z Tarnowa, który kopiował z kartki dostarczony mu tekst. W ostatnich

latach tablica została wymieniona na nową, gdzie zastosowano inny krój liternictwa, jednak pominięto istniejące na poprzedniej znaki abrewiacji.

Zdecydowana większość powojennych nagrobków pod względem kształtu i zdobnictwa nie odbiega od tych wystawianych na innych tarnowskich nekropoliach, choć w drugiej połowie lat 40. sporadycznie pojawiały się jeszcze piaskowcowe stele, nawiązujące swoim kształtem do tradycyjnego nagrobka żydowskiego. Większość pomników nagrobnych wykonana została z betonu lub lastryko, natomiast przytwierdzone do nich tablice inskrypcyjne z marmuru lub granitu. W latach 80. i 90. pojawiły się nagrobki z lepszych jakościowo materiałów.

W ostatnich latach na kilku nagrobkach wymieniono tablice inskrypcyjne na nowe, jak na przykład u Jakuba Taubelesa czy małżonków Ladnerów. Na grobie Henryka Spielmana wystawiono zupełnie nowy nagrobek. Niektóre groby nie doczekały się swoich nagrobków. Takim przykładem jest grób Hermana Tyrka zabezpieczony jedynie betonową wylewką, na której wykonawca palcem zapisał w świeżym betonie personalia zmarłego.

Omawiane nagrobki są oszczędne, jeżeli chodzi o symbolikę. Z bogatego zestawu motywów spotkać można jedynie koronę, gałązkę palmową, dłonie w geście kapłańskiego błogosławieństwa, menorę i najpopularniej występującą gwiazdę Dawida.

Wykaz pochowanych na cmentarzu żydowskim w Tarnowie po 1945 roku

LP	PERSONALIA	DATA ŚMIERCI	KWATERA	INSKRYPCJA NA NAGROBKU
1	Henryk Spielman	16.01.1945	12	hebrajska i polska
2	Mozes Klain	24.03.1945	12	hebrajska i polska
3	Sara Bitkower zd. Eidelheit	08.06.1945	12	hebrajska i polska
4	Paulina Fries zd. Roth	04.08.1945	16	polska
5	Abraham Roth	04.08.1945	16	polska
6	Izydor Jassy	08.03.1946	13	hebrajska i polska
7	Chaim Blatt	03.07.1946	12	hebrajska i polska
8	Tauba Schnür	11.08.1946	16	hebrajska i polska
9	Herman Seiden	12.08.1946	12	hebrajska i polska
10	Sachje Last	05.09.1946	12	hebrajska i polska
11	Lea Cluck zd. Wolf	17.09.1946	16	hebrajska i polska
12	Monek Katz	05.09.1949	29	hebrajska i polska
13	Berl Bergman	11.10.1950	12	hebrajska
14	Kiwa Mendel	19.12.1951	12	polska
15	Feiwei Reiner	03.09.1952	12	hebrajska i polska
16	Józef Kongrecki	22.02.1955	–	–
17	Salomon Mansdorf	27.03.1956	15	hebrajska i polska
18	Maria Rottner	14.12.1956	–	–

LP	PERSONALIA	DATA ŚMIERCI	KWATERA	INSKRYPCJA NA NAGROBKU
19	Leon Weiss	15.02.1959	12	hebrajska i polska
20	Anna Ickowicz zd. Fischer	30.08.1961	12	hebrajska i polska
21	Mozes Hofjut vel Marian Lewniowski	18.10.1961	12	hebrajska i polska
22	Franciszka Kryształ	01.05.1962	–	–
23	Wolf Hochhauser	17.12.1963	15	hebrajska i polska
24	Markus vel Marek Kohn	31.03.1965	14	hebrajska i polska
25	Icek Zelkowicz	16.04.1965	–	–
26	Naftali Synay	13.10.1966	12	hebrajska i polska
27	Perla Weitz	11.01.1967	12	polska
28	Marian Kamiński	25.07.1967	–	–
29	Mendel Weitz	06.08.1968	12	polska
30	Antonina Gertler	19.06.1968	–	–
31	Jakub Taubeles	09.09.1969	14	hebrajska i polska
32	Chaim Osterweil	23.01.1970	15	hebrajska
33	Maria Rothstein	25.03.1971	24	polska
34	Małka Hochhauser	11.07.1971	–	–
35	Artur Ickowicz	07.10.1971	12	hebrajska
36	Getzel Herzschnag	03.12.1971	–	–
37	Juda Preker	06.12.1971	–	–
38	Mieczysław Elster	16.06.1973	12	hebrajska
39	Zofia Rawner	01.01.1976	–	–
40	Naftali Wulf	04.01.1977	15	hebrajska
41	Herman Tyrk	05.02.1979	12	polska
42	Nuchim Westreich	04.07.1979	15	hebrajska i polska
43	Aron Bergman	09.06.1980	15	hebrajska i polska
44	Stanley Schiffer	01.04.1982	1	polska
45	Fradela Gruszów zd. Bleicher	07.08.1985	1	polska
46	Michał Bergstein-Gutter	12.12.1986	1	polska
47	Chaim vel Henryk Gruszów	03.01.1987	1	polska
48	Abraham Luksenberg	20.10.1989	1	polska
49	Izrael Goldberg	03.04.1991	1	polska
50	Sabina Ladner zd. Balsam	07.05.1992	1	polska
51	Józef Sturmwind	24.10.1992	1	polska
52	Abraham Ladner	26.02.1993	1	hebrajska i polska
53	Abraham Jakub Leisten	02.09.1993	1	polska

Źródło: nagrobki na cmentarzu żydowskim w Tarnowie, księgi pochówkowe Kongregacji Wyznania Mojżeszowego w Tarnowie i Krakowie

Powojenne groby na skraju kwatery 16

(źródło: fotografia własna, Cmentarz żydowski w Tarnowie, 2019)

Powojenne groby na skraju kwatery 15

(źródło: fotografia własna, Cmentarz żydowski w Tarnowie, 2019)

INSKRYPCJE NA NAGROBKACH OSÓB ZMARŁYCH
PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

INSKRYPCJE TYLKO HEBRAJSKOJĘZyczne

Berl Bergman, zm. 11 października 1950

TABLICZKA 1:
פ"נ
איש ישר הלך בתמים
מצותיו שמר כל הימים
צדקה פזר לאביונים
מו' דוב בער בן משה ז"ל
א' ר"ח חשון תש"יא
תנ"צ'ב'ה'
ר' דוב בער בערגמאן

TABLICZKA 2:
לזר עולם
אשה נכברה צנועה מרת
מירל בת יוסף אלעזר
כ"ט תשרי תש"ה בעיר
סאראצ'ינסק רוסלאנד
ובניהם שנהרגו ע'ק'ה' ע"י
רוצחים הגרמאנים
יהושיע צבי בערגמאן
ח' באך חיים בערגמאן

Tłumaczenie:

Tabliczka 1: Tu spoczywa mąż prawy, postępujący zacnie, przykazań Jego strzegący przez całe dnie, okazujący sprawiedliwość biedakom, nasz nauczyciel Dow Beer, syn Moszego, błogosławionej pamięci. [Odszedł] 1. dnia nowiu miesiąca cheszwan 711. Niech będzie dusza jego związana w węzle życia. Pan Dow Beer Bergman.

Tabliczka 2: Ku wiecznej pamięci niewiasty czcigodnej, skromnej pani Mirel, córki Josefa Eleazara, [która odeszła] 29 tiszri 705 w mieście Sarańsk w Rosji, oraz ich dzieci, którzy zostali zamordowani, uświęcając imię Pańskie, przez morderców niemieckich: Jehoszuy Cwi Bergmana, Chaji Bach, Chajima Bergmana.

Chaim Osterweil, zm. 23 stycznia 1970

פ"נ
הב' חיים יהודא בן יצק הלוי
אסטערווייל
י"ג ט"ז שבט תש"ל
תנ"צ'ב'ה'

Tłumaczenie: Tu spoczywa kawaler Chajim Jehuda, syn Icka lewity, Osterwajl. Wyszła dusza jego 16 szwat 730. Niech będzie dusza jego związana w węzle życia.

Artur Ickowicz, zm. 7 października 1971

פ"נ
ר' אלטר חיים בן מרדכי
איצקאוויטש
י"נ א' דחולמ"ס תשל"ב
ת נ צ ב ה

Tłumaczenie: Tu spoczywa pan Alter Chajim, syn Mordechaja, Ickowicz. Wyszła dusza jego 1. dnia półświętecznego Sukot 732. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Mieczysław Elster, zm. 16 czerwca 1973

פ"ט
איש זקו תם במעשיו
מ' משה בן יהודה
עלסטער
י"נ ט"ו סיון תשל"ג
ת נ צ ב ה

Tłumaczenie: Tu spoczywa mąż stary, zacny w swych uczynkach, pan Mosze, syn Jehudy, Elster. Wyszła dusza jego 15 siwan 733. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Naftali Wulf, zm. 4 stycznia 1977

פ"נ
איש זקן
ר' נפתלי בן זאב צבי
י"נ י"ד טבת תשל"ז
ת נ צ ב ה

Tłumaczenie: Tu spoczywa mąż stary, pan Naftali, syn Zeewa Cwi. Wyszła dusza jego 14 tetwet 737. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

INSKRYPCJE HEBRAJSKO-POLSKIE

Henryk Spielman, zm. 16 stycznia 1945

pierwszy powojenny pochówek, nagrobek wystawiony w ostatnich latach

פנ

MGR HENRYK SPIELMAN
RADNY MIASTA TARNOWA, PREZES STOWARZYSZENIA
KUPCÓW I PRZEMYSŁOWCÓW W TARNOWIE
ZMARŁ TRAGICZNIE DNIA 16 STYCZNIA 1945 ROK
PRZEŻYWSZY 40 LAT.

ישראל צבי בן אברהם נ"י למשפחת שפילמאן
נקטף בדמי ימיו ביום שלישי ב' ימים לחודש שבט
שנת תש"ה לפק תנצב"ה

Tłumaczenie: Tu spoczywa Jisrael Cwi, syn Awrahama, jego światło niechaj świeci, z rodziny Szpilman. Wyrwany w kwiecie wieku we wtorek 2. dnia miesiąca szwat roku 705 według krótkiej rachuby. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Mozes Klain, zm. 24 marca 1945

פ'נ' יעקב משה
בן יצחק ינ' י' ניסן תש"ה תנצב"ה
TU SPOCZYWA
WALECZNY BOJOWNIK
O WOLNOŚĆ I DEMO-
KRACJĘ
MOZES KLAIN
UR. 18. X. 1921
ZM. 24. III. 1945
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Tłumaczenie: Tu spoczywa Jaakow Mosze, syn Jicchaka. Wyszła dusza jego 10 nisan 705. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Herman Seiden, zm. 12 sierpnia 1946

פ' נ'
מ' נפתלי צבי בן
יצחק אייזיק זיידען
מעיר מעליץ
נפ' ט"ו אב תש"ו
תנצב"ה
HERMAN SEIDEN
DENTYSTA Z MIELCA
UR. 1874 ZM. 1946

Tłumaczenie: Tu spoczywa pan Naftali Cwi, syn Jicchaka Ajzyka, Zejden, z miasta Mielec. Odszedł 15 aw 706. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Lea Cluck, zm. 17 września 1946

פ' ט'

מרת לאה בת מ' יוסף ז"ל י"ג

בש"ט כ"ב תשרי תש"ו ת'נצ'ב'ה'

TU SPOCZYWA BŁ.P.

LEA WOLF-CLUCKOWA

ZM. 17.IX.1946 PRZEŻYWSZY 43 LAT

PAMIĘCI

NASZEJ RODZINY

ZAMORDOWANEJ PRZEZ ZBIÓR

HITLEROWSKICH W 1942–1943 R.

ZAREL CLUCK

SAMUEL WOLF WOLF

MOZES WOLF

JAKÓB WOLF

RACHELA WOLF

SARA SEEWALD WOLFOWA

FRIMETA SEEWALD

HINDA SEEWALD

DINA SEEWALDOWA

HANIA SEEWALD

SARA RACHELA SEEWALDOWA

HENUSIA SEEWALD

NAFTALI SEEWALD

PINKAS SEEWALD

Tłumaczenie: Tu spoczywa pani Lea, córka pana Josefa, błogosławionej pamięci. Wyszła dusza jej w dobrej sławie 22 tiszri 706. Niech będzie dusza jej związana w węzle życia.

Sara Bitkower, zm. 8 czerwca 1945

פ"נ
מרת שרה בת ר'
יעקב נפ' כז
סיון תשה
Z EIDELHEITÓW
SARA BITKOWER
UR. 1879 ZM. 8/6 1945
ת נ צ ב ה

Tłumaczenie: Tu spoczywa pani Sara, córka pana Jaakowa. Odeszła 27 siwan 705. Niech będzie dusza jej związana w węźle życia.

Monek Katz, zm. 5 września 1949

פ"נ
מו"ה משה בן מו"ה בנימין הכהן
ד"ל י"ג ביום י"א אלול בשנת תש"ט
ת' נ' צ' ב' ה'
BŁP
MONEK KATZ
UR. 19. V. 1898 R.
ZM. 5. IX. 1949 R.
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Tłumaczenie: Tu spoczywa nasz nauczyciel, pan Mosze, syn naszego nauczyciela, pana Binjamina kapłana, błogosławionej pamięci. Wyszła dusza jego w dniu 11 elul w roku 709. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Feiweł Reiner, zm. 3 września 1952

פייבל בן ישעיה ריינער
נפטר י"ג ימים לחדש אלול תשי"ב
FEIWEL REINER
ZM. 3. IX. 1952
PRZEŻYWSZY LAT 32

Tłumaczenie: Fajwel, syn Jeszaji, Rajner. Odszedł 13 dnia miesiąca elul 712.

Salomon Mansdorf, zm. 27 marca 1956

פ"נ
ר' שלמה מאנסדארף
בן ר' יוסף י"נ א' דפסח תשט"ז
NAGROBEK POSTAWIŁY DZIECI
JÓZEF I CESIA.

Tłumaczenie: Tu spoczywa pan Szlomo Mansdorf, syn pana Josefa. Wyszła dusza jego 1. dnia Pesach 716.

Leon Weiss, zm. 15 lutego 1959

פ"נ
הבחור
יהודה בן ר' משה ז"ל
ווייס
נפטר ז' אדר ראשון תשי"ט
תנצב"ה
LEON WEISS
SYN MOJŻESZA
UR. W MIECHOWICACH MAŁYCH
ZMARŁ DNIA 15. II. 1959
PRZEŻYWSZY LAT 52

Tłumaczenie: Tu spoczywa kawaler Jehuda, syn pana Mosze, błogosławionej pamięci, Wajs. Odszedł 7 adar pierwszego 719. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Powojenne groby
na skraju kwatery 15
(źródło: fotografia własna,
Cmentarz żydowski
w Tarnobrzegu, 2019)

Anna Ickowicz, zm. 30 sierpnia 1961

פ"ט
האשה חנה בת שלום
איצקאוויטש
י"נ י"ט אלול תשכ"א
תְּנֻצָּבָהּ
TU SPOCZYWA
ANNA Z FISCHERÓW
ICKOWICZ
WZOROWA ŻONA I MATKA
UR. 25.XI.1922 ZM. 30.VIII.1961

Tłumaczenie: Tu spoczywa niewiasta Chana, córka Szaloma, Ickowicz. Wyszła dusza jej 19 elul 721. Niech będzie dusza jej związana w węźle życia.

Mozes Hofjut, zm. 18 października 1961

MOZES HOFJUT
SYN SZYMONA
UR. W TARNOWIE 11.IV.1908
ZM. 18.X.1961 R.
נפטר ח' חשוון
תש"כב

Tłumaczenie: Odszedł 8 cheszwan 722.

Marek Kohn, zm. 31 stycznia 1965

פ"נ
איש חשוב וישר במעשיו
ר' מרדכי בן אהרן הכהן
י"נ יח' שבט תשכד
תְּנֻצָּבָהּ
MGR. ADWOKAT KOHN MAREK
NAJUKOCHAŃSZY OJCIEC
DOBRY SZLACHETNY
UR. 30.VII.1907 ZM. 31.I.1965

Tłumaczenie: Tu spoczywa mąż poważany i prawy w swych uczynkach, pan Mordechaj, syn Aharona kapłana. Wyszła dusza jego 18 szwat 724. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Naftali Synay, zm. 13 maja 1966

פנ
נפתלי בן יוסף
סיני
י"ג כ"ג אייר תשכ"ו
תנצ"ה
NAFTALI SYNAY SYN JÓZEFA
UR. 4.XII.1918 ZM. 13.V.1966

Tłumaczenie: Tu spoczywa Naftali, syn Josefa, Sinaj. Wyszła dusza jego 23 ijar 726. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Jakub Taubeles, zm. 9 września 1969

האבא והסבא הטוב ביותר
קצין הצבא של אנדרס
לוחם מלחמת העולמית השניה
מגיסטר רוקחות
JAKUB TAUBELES
15.06.1893–9.09.1969
NAJLEPSZY OJCIEC I DZIADZIUS
MAGISTER FARMACJI
UCZESTNIK II WOJNY ŚWIATOWEJ
OFICER GEN. W. ANDERSA

Tłumaczenie: Najlepszy ojciec i dziadek, oficer armii Andersa, żołnierz II wojny światowej, magister farmacji.

Nagrobek Nuchima Westreicha w kwaterze 15 (źródło: fotografia własna, Cmentarz żydowski w Tarnowie, 2019)

Nuchim Westreich, zm. 4 lipca 1979

פ"נ

איש טוב ורך הלב
במעלות טובות חשוב
מוה נחום בן יחיאל אהרן
וועסטרייך
י"נ ט' תמוז תשל"ט
ת נ צ ב ה

TU SPOCZYWA DOBRY MAŻ I OJCIEC

NUCHIM WESTREICH

UR. 25.I.1911 ZM. 4.VII.1979

CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Tłumaczenie: Tu spoczywa mąż dobry i łękiego serca, poważany za swe dobre postępowanie, nasz nauczyciel, pan Nachum, syn Jechiela Aharona, Westrejch. Wyszła dusza jego 9 tamuz 739. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Aron Bergman, zm. 9 czerwca 1980

פ"נ

איש זקן חשוב בעירנו
מוררר אהרן בן יוסף ז"ל
בערגמאן
י"נ כ"ה תמוז תש"מ
ת נ צ ב ה

ARON

BERGMAN

UR. 15.X.1903 ZM. 9.VI.1980

Tłumaczenie: Tu spoczywa mąż stary, poważany w naszym mieście, nasz nauczyciel, mistrz, pan Aharon, syn Josefa, błogosławionej pamięci, Bergman. Wyszła dusza jego 25 tamuz 740. Niech będzie dusza jego związana w węźle życia.

Abraham Ladner, zm. 26 lutego 1993

פ נ

איש ישר
אברהם בן יעקב
נפ ה אדר תשנ"ג
ת נ צ ב ה

ABRAHAM LADNER

Tłumaczenie: Tu spoczywa mąż prawy, Awraham, syn Jaakowa. Odszedł 5 adar 753. Niech będzie dusza jego zawiązana w węźle życia.

INSKRYPCJE TYLKO POLSKOJĘZYZCZNE

Paulina Fries i Abraham Roth, zm. 4 sierpnia 1945

BŁP PAULINA Z ROTHÓW FRIESOWA
WDOWA PO BŁP BERNARDZIE
BŁP ABRAHAM ROTH
ZMARLI ŚMIERCIĄ TRAGICZNĄ 4.VIII.1945 W TARNOWIE
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI CÓRKA I SZWAGIER

Kiwa Mandel, zm. 19 grudnia 1951

KIWA MANDEL
UR. 4.IV.1908
ZM. 19.XII.1951

Perla Weitz, zm. 11 stycznia 1967

TU SPOCZYWA
PERLA WEITZ
NAJUKOCHAŃSZA
CIOCIA
ZM. 11. I .1967
PRZEŻYWSZY
75 LAT

Mendel Weitz, zm. 6 lutego 1968

TU SPOCZYWA
MENDEL WEITZ
ZM. 6. II. 1968
PRZEŻYŁ LAT 81
NAJUKOCHAŃSZY
OJCIEC I DZIADEK

Maria Rothstein, zm. 25 marca 1971

MARIA ROTHSTEIN
BYŁA WIĘŹNIARKA OBOZU
KONCENTRACYJNEGO
W OŚWIĘCIMIU
UR. 1889 ZM. 25.III.1971
CZEŚĆ JEJ PAMIĘCI

Stanley Schiffer
zm. 1 kwietnia 1982

TU BE SPOCZYWAŁ
STANLEY
SCHIFFER
OB- MIASTA TARNOWA
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Michał Bergstein-Gutter
zm. 12 grudnia 1986

B. P.
MICHAAŁ
BERGSTEIN-GUTTER
UR. 22.VI.1907 R.
ZM. 12.XII.1986 R.

Fradela Gruszów zd. Bleicher
zm. 7 sierpnia 1985

TU SPOCZYWA
BŁ. P.
FRADELA GRUSZÓW
Z D. BLEICHER
UR. 26. VI. 1915
ZM. 7. VIII. 1985
NASZA NAJUKOCHAŃSZA MAMUSIA
CZEŚĆ JEJ PAMIĘCI ODDAJĄ
SYNOWIE

Chaim Gruszów
zm. 3 stycznia 1987

TU SPOCZYWA
BŁ. P.
CHAIM GRUSZÓW
UR. 3. IV. 1912
ZM. 3. I. 1987
NASZ NAJUKOCHAŃSZY TATUŚ
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI ODDAJĄ
SYNOWIE

Józef Sturmwind, zm. 24 października 1992

B P
JÓZEF
STURMWIND
UR. 10.10.1913 ZM. 24.10.1992
PINKAS
STURMWIND
UR. 1911 R.
ZAMORDOWANY PRZEZ HITLERA
W TARNOWIE 1941 R.

Abraham Luksenberg
zm. 20 października 1989

ABRAHAM
LUKSENBERG
UR. 18.VII.1909 R. ZM. 20.X.1989 R.

Sabina Ladner zd. Balsam
zm. 7 maja 1992

B. P.
SABINA
LADNER
UR. 20.IX.1904 R. ZM. 7.V.1992 R.

Izrael Goldberg
zm. 3 kwietnia 1991

B. P.
IZRAEL
GOLDBERG
UR. 15.1.1909 R.
ZM. 3.4.1991 R.

Abraham Jakub Leisten
zm. 2 września 1993

BŁ. P.
ABRAHAM JAKUB
LEISTEN
ZM. 2 WRZEŚNIA
1993 R.

Nagrobki Abrahama i Sabiny Ladnerów w kwaterze 1
(źródło: fotografia własna, Cmentarz żydowski w Tarnowie, 2019)

WYKAZ ŹRÓDEŁ:

Nagrobki osób zmarłych po 1945 roku na cmentarzu żydowskim w Tarnowie.
Rejestry pochówków Kongregacji Wyznania Mojżeszowego w Tarnowie i Krakowie w zasobach
Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Krakowie.

BIBLIOGRAFIA:

Bartosz A., *Cmentarz żydowski w Tarnowie. Przewodnik*, Tarnów 2019.
Hońdo L., *Cmentarz żydowski w Tarnowie*, Kraków 2001.
Kwiek J., *Dzieje ludności żydowskiej w Tarnowie po II wojnie światowej*, „Studia Judaica” 8, 2005,
nr 1–2 (15–16), s. 187–211.

Burial sites in the Jewish cemetery in Tarnow after the Second World War

Received:

15.10.2020

Accepted:

18.01.2021

Publication date:

February 2021

Abstract: The article draws attention to the burial sites and tombstones at the Jewish cemetery in Tarnów from the period after World War II, which until now have not been a significant object of interest among historians and epigraphists. They are a very valuable and tangible source of information about the fate of the Jewish community in Tarnów and its vicinity, which was reborn after the Holocaust, and — due to emigration and extinction — gradually disappeared years later.

Key words: cemetery, Tarnów, Jews, Hebrew epigraphy
